

: *Hoe*

Sven Agten

*maak
ik het in
China?*

**Wonen en werken
Maatschappelijke en culturele trends
Economische kansen en valkuilen**

为我永远的挚爱-韩雪

D/2017/45/20 | ISBN 978 94 014 4100 1 | NUR 780,696

VORMGEVING OMSLAG: Ines Cox

VORMGEVING BINNENWERK: Keppie & Keppie

TEKSTBEGELEIDING: Geert Degrande

© Sven Agten & Uitgeverij Lannoo nv, Tiel, 2017.

Uitgeverij LannooCampus maakt deel uit van Lannoo Uitgeverij,
de boeken- en multimediodivisie van Uitgeverij Lannoo nv.

Alle rechten voorbehouden.

Niets van deze uitgave mag verveelvoudigd worden en/of openbaar gemaakt,
door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Uitgeverij LannooCampus
Erasmestraat 179 bus 101
3001 Leuven
België
www.lannoocampus.be

INHOUD

Inleiding	7
Made in China is niet meer goedkoop	15
Pragmatisme zit in het Chinese DNA	33
China is een land van vele gezichten	51
Stabiliteit is de sleutel tot succes	69
Studenten willen naar het buitenland	95
De wereld kan niet meer zonder de Chinese consument	113
Meer dan 700 miljoen surfen online	133
De echte innovatie komt uit het Oosten	151
Beter rijk dan arm en ongelukkig	169
Qianan, speeltuin van de lokale overheid	189
De Chinese Dream dijt uit	209
Nawoord	227
Referenties	231

INLEIDING

16 maart 2004. Gepakt en gezakt sta ik als vierentwintigjarige op de luchthaven van Zaventem te wachten op de vlucht die me naar de Chinese hoofdstad Beijing zal brengen. Enkele weken eerder was ik op internet op zoek gegaan naar werkmogelijkheden in China. Aangezien ik in 2002 een toeristische rondreis in China gemaakt had, en gefascineerd geraakt was door de ontwikkelingssnelheid en de energie die overal hing, had ik toen al de beslissing genomen om er later naar terug te keren. Nu was het zover. Omdat China zich volop aan het ontwikkelen en internationaliseren was, had het een groot tekort aan leerkrachten Engels. Bij mijn zoektocht naar baankansen stuitte ik dan ook op een vacature aan een universiteit in de stad Yichun, in de provincie Heilongjiang. Deze provincie is vrij dunbevolkt en ver van de meer ontwikkelde steden in het land gelegen. Yichun zelf, een van de meest noordelijk gelegen steden van China, ligt juist ten zuiden van het Russische Siberië. De stad had in die tijd één miljoen inwoners. Aangezien er verder zo goed als geen informatie te vinden was over de stad – *Lonely Planet* had het over een stad waar de varkens nog door de straten liepen – contacteerde ik rechtstreeks de betrokken universiteit. Twee dagen later kreeg ik een telefoontje van Mr. Bai, de decaan van het Engelse departement van de universiteit in Yichun. Hij sprak vloeiend Engels en we hadden een telefonisch interview van ongeveer dertig minuten, waarna hij me vertelde dat hij dacht dat mijn niveau Engels goed genoeg was om de positie in te vullen. Dat ik lerarenopleiding noch ervaring had, was duidelijk geen bezwaar. Het maandsalaris bedroeg 250 euro. Dat was natuurlijk niet veel naar Belgische normen, maar naar verluidt toch nog altijd tweeënhalf keer het toenmalige salaris van een stadsbewoner van Yichun. Hij vertelde me ook dat er in de stad nog andere buitenlanders woonden. Dat waren er exact twee, om precies te zijn: een 72-jarige Canadese mevrouw die al 25 jaar in China woonde en op dat moment ook leerkracht Engels was aan de universiteit, en een 40-jarige Italiaan die eigenaar was van een privéschool waar Engels onderwezen werd. Hoewel ik nog geen contract had en enkel een mail had gekregen met de belofte dat ik de open positie kon invullen, besloot ik het erop te wagen en voor het avontuur te kiezen.

De uitdrukking 'You don't change China, China changes you' is ook in mijn geval meer dan werkelijkheid geworden.

Drie weken na het eerste contact landde ik op de luchthaven van Beijing, waarna ik in een comfortabele slaaptrein stapte voor een twintig uur durende reis van 1400 kilometer naar Yichun. De trein spoorde door een prachtig bebost landschap, en naarmate de reis vorderde, dikte het ijs op de buitenkant van de ramen aan. Het was inderdaad heel koud, -15 graden Celsius om precies te zijn, wat nog altijd relatief warm was in vergelijking met de gemiddelde wintertemperatuur van -30 graden Celsius. Toen mijn warm ingeduffelde Chinese medepassagiers verbaasd begonnen te kijken naar mijn jeansbroek, daagde het me ineens dat mijn kleding misschien niet voldoende bescherming zou bieden tegen deze koude temperaturen. Toen ik ze ook met grote verwondering naar mijn blonde haar zag kijken, raakte ik er me goed van bewust dat ik er in hun ogen moet hebben uitgezien als iemand van een andere planeet. Tegen het einde van de treinrit was ik in totaal zeker door twintig verschillende mensen uitgenodigd om met hen iets te komen eten, en vooral te drinken. Diegenen die een camera bij zich hadden, namen een foto. Dat niemand van mijn medepassagiers Engels sprak, was duidelijk geen belemmering om toch te proberen een conversatie met mij te starten. De eerste kennismaking met Yichun maakte me duidelijk dat er helemaal geen varkens door de straten liepen. Sterker nog, Yichun was een vrij moderne stad met een aantal winkelcentra en veel nieuwbouw. In de buitenwijken stonden nog wat oudere houten huizen, wachtend om afgebroken te worden en vervangen te worden door nieuwe appartementsgebouwen. De informatie die ik gevonden had voordat ik naar de stad vertrok en de realiteit lagen mijlenver uiteen. Het was in ieder geval een werkelijk wonderbaarlijk begin van mijn Chinese avontuur, en in zekere zin een voorbode van wat me de komende jaren nog te wachten stond.

China is nu al twaalf jaar mijn tweede thuis. De uitdrukking 'You don't change China, China changes you' is ook in mijn geval meer dan werkelijkheid geworden. Mijn leven in China geeft eigenlijk aan dat ik in vele opzichten een product ben van de *Chinese Dream*. In die twaalf jaar heb ik lesgegeven aan een universiteit en aan een pri-

véschool in Beijing. Ik heb ook gewerkt bij een Belgisch bedrijf in Beijing dat zich richtte op interieurdesign en verbouwingen. Na nog een parttime stage bij het Flanders Investment & Trade Agentschap, verhuisde ik in 2008 naar Qianan, een stad van zeshonderdduizend inwoners op zo'n tweehonderd kilometer van Beijing. Hier ging ik een Chinees-Belgische joint venture opzetten en leiden voor een Belgisch bedrijf, actief in de cementsector. Daarmee ging een investering gepaard van zes miljoen euro en het nieuwe bedrijf zou zo'n zestig mensen tewerkstellen. Als general manager heb ik de hele evolutie meegemaakt van start van de joint venture in 2008 en bouw van de nieuwe fabriek, tot de verkoop ervan in 2013. Ondertussen trouwde ik ook met een Chinese jongedame, met wie ik nu twee kinderen heb. Aangezien de vervuiling in Beijing – waar we in 2011 terug naar verhuisd waren – zulke ongezonde proporties begon aan te nemen dat het ons dagelijkse leven te veel begon te beïnvloeden, besloten we om naar België terug te keren. Daar begon ik aan een MBA bij de Vlerick Business School. Na de beëindiging ervan een jaar later verhuisden we opnieuw naar China, dit keer naar Shanghai, waar ik tot op heden werk voor een Duitse multinational. Als president Asia Pacific moet ik niet alleen het general management waarnemen voor de Chinese markt, waar we elf verkoopkantoren hebben in evenveel steden, maar draag ik ook de verantwoordelijkheid voor onze partners en distributeurs in Australië, Japan, Korea en Singapore.

Dat ik ondertussen verschillende managementsfuncties uitgeoefend heb, in verschillende steden gewoond heb, vloeiend Chinees spreek, een Chinese echtgenote en veel lokale vrienden heb, en op die manier gemakkelijk rechtstreeks in contact kom met Chinese burgers uit alle lagen van de maatschappij – van functionarissen tot bedrijfsleiders – en met alles wat er zich in het moderne China afspeelt, heeft me rechtstreeks verbonden met de politieke, economische, culturele en sociale facetten van dit fascinerende, uiterst complexe en immer veranderende land. Wat in de dagelijkse dynamiek van het Chinese kluwen gebeurt, is niet altijd zichtbaar voor de vele westerlingen die in Beijing, Shanghai of Guangzhou wonen. Het overgrote deel van de buitenlanders leeft namelijk in de internationale Chinese metropolen, die op bijna alle vlakken volledig anders zijn dan de honderden andere kleinere steden. Dat zorgt ervoor dat westerlingen niet altijd begrijpen wat het dagelijkse leven voor het overgrote deel van de burgers werkelijk inhoudt en hoe China echt functioneert.

Ervaringen

In Yichun leerde ik dat men kan leven in Siberische temperaturen en dat het mogelijk is om met een klein budget rond te komen, net zoals miljoenen anderen dat doen. Ik heb er ook gemerkt hoe de hele samenleving rond flexibiliteit en aanpassingsvermogen draait. In Beijing werd ik als leraar Engels rechtstreeks geconfronteerd met de voor- en nadelen van het Chinese onderwijssysteem. Ik begon ook te begrijpen waarom honderdduizenden studenten naar het buitenland trekken om daar verder te studeren. Ik deed mijn eerste ervaringen op met de snelgroeiende middenklasse. Tijdens mijn aller-eerste bezoek aan een van de 1500 Pizzahuts die China rijk is, moest ik buiten in de rij aanschuiven om naar binnen te kunnen. Winkelcentra die wereldwijd actief zijn adverteren in het Chinees, speciaal voor de horden Chinese toeristen die ondertussen massaal naar het buitenland trekken. Tegelijk moeten consumenten zoals mijn echtgenote en ikzelf leven met voedselschandalen. Dat leidt onder meer tot veranderende eetgewoonten waar de Europese en Amerikaanse export van voeding enorm van profiteert. Vanwege de groteske luchtvervuiling zijn we uit Beijing verhuisd. De vervuiling en de voedselschandalen zijn daarom twee van de grootste pijnpunten, en worden dan ook uitgebreid op de sociale media becommentarieerd. Kritiek op de overheid wordt daarbij niet geschuwd, integendeel zelfs. Vandaar dat China sinds enkele jaren wereldwijd de grootste investeerder is in hernieuwbare energie. Groene energie en sociale stabiliteit gaan in China immers hand in hand.

Bij het leiden van de joint venture in Qianan kreeg ik ook te maken met een ander probleem van het moderne China: het tekort aan werkkrachten en de daarbij behorende stijgende lonen. De Chinese economische ontwikkeling van de laatste veertig jaar heeft immers voor banen in overvloed gezorgd. Dit, in combinatie met het – ondertussen opgeheven – eenkindbeleid, leidt tot een tekort aan arbeidskrachten. Vandaar dat sweatshops zo goed als verleden tijd zijn. Goede arbeidsomstandigheden en hogere salarissen zijn de norm. Het gevolg daarvan is dat Chinese bedrijven in snel tempo moderniseren om het tekort aan werkkrachten en de stijgende lonen op te vangen. Dat China op weg is naar een moderne economie, valt ook af te leiden uit de internet(r)evolutie en de ongeziene focus op innovatie. China heeft niet alleen zevenhonderd miljoen internetgebruikers, het is ook de grootste digitale marktplaats ter wereld. Bedrijven zoals Alibaba, het grootste e-commercebedrijf ter wereld, en Tencent zijn wereldwijde koplopers in digitale innovatie.

De westerse dominantie in *Research & Development* (R&D) wordt langzaam maar zeker onderuitgehaald. *Made in China* wordt in snel tempo *Designed in China*. De meeste patentaanvragen worden nu vanuit China ingediend en westerse bedrijven openen R&D-centra in de grote metropolen. Ons dagelijkse leven in Shanghai is ondenkbaar geworden zonder apps zoals WeChat, één platform waarop zowat alles gedaan kan worden. Sociale media zijn ondertussen machtiger geworden dan de staatsgecontroleerde media. Zelfs de censuur kan niet alles onder controle houden. Chinese consumenten in alle hoeken van het land vergelijken prijzen op Amazon en Chinese websites om op basis daarvan producten te kopen waar het hun het best past en waar ze er het minst voor hoeven te betalen. Terwijl vroeger vooral de nadruk lag op prijs, wordt voor de rijkere en groeiende middenklasse kwaliteit steeds vaker het belangrijkste criterium.

Dit alles leidt ook tot een groter individualisme. De tijd dat de communistische partij het leven van de Chinese burger bepaalde is echt achter de rug. Er is een enorme persoonlijke vrijheid ontstaan, vooral in de grote metropolen. Daar kan en mag eigenlijk alles. Platte-landjongeren die op zoek zijn naar banen in de steden, komen terecht in een leefwereld die bijna diametraal tegenover die van hun ouders staat. De Chinese grote steden zijn internationale metropolen geworden en vormen het toneel van grote internationale evenementen, competities en tentoonstellingen. Ook ik heb ervaren hoe het leven in kleinere steden zoals Qianan en Yichun in grote mate verschilt van het leven in het internationale Shanghai en Beijing. Daarnaast is er een groeiende moraliteitscrisis. Geld is de nieuwe God geworden. Egoïstisch gedrag is in sommige gevallen meer norm dan uitzondering. Het is iets wat me vaak ergert. In de overbevolkte Chinese maatschappij is er altijd al veel competitie geweest en kinderen worden van kleins af aan op een bijzonder competitieve manier klaargestoomd voor de toekomst. Het gevolg is dat het vaak hard tegen hard gaat en dat er een survival of the fittest-gevoel heerst.

Corruptie was lange tijd de norm onder functionarissen en leidde tot allerlei excessen. Maatschappelijke problemen zoals de voedselschandalen zijn hiervan het gevolg. Mijn ervaringen in Qianan tonen ook aan dat de vervuiling deels toegeschreven kan worden aan het corrupte gedrag van ambtenaren. Mijn verblijf in de stad leerde me dat lokale overheden zeer veel ruimte hebben voor beleidsvoering. Ze moeten beschouwd worden als zakenpartners, en wetten en regels zijn er onder hun impuls vaak onderhevig aan verandering. Daar werd ik in Qianan dagelijks mee geconfronteerd. Vandaar dat de niet-aflatende anticorruptiecampagne van president Xi Jinping op zoveel steun

Het is voor iedereen belangrijk om te beseffen dat de impact van China op de wereld almaar groter wordt.

kan rekenen onder de bevolking. Er is zelfs een app die burgers de kans biedt om het corrupte gedrag van functionarissen te rapporteren. *Rule of Law* wordt belangrijker. Sommige van de functionarissen met wie ik heel vertrouwelijk omging in Qianan, zijn al in staat van verdenking gesteld wegens het aannemen van steekpenningen. Anderen leven ondergedoken.

China is ondertussen de tweede grootste economie ter wereld geworden. Het gaat echter ook door een economische transformatie heen die leidt tot tragere groei en in eerste instantie tot meer instabiliteit: het 'Nieuwe Normaal'. Internationaal wordt de invloed van het land almaar sterker. Terwijl China vroeger eerder een low profile-status aanhield en hard werkte aan de toekomst, is onder president Xi Jinping duidelijk geworden dat China een nieuwe koers aan het varen is, veel assertiever dan voorheen. China is een wereldmacht geworden en de *Chinese Dream* zal in de nabije toekomst steeds duidelijker worden op het internationale toneel. Zo is er bijvoorbeeld de nieuwe Zijderoute of het *one belt, one road*-project, dat Eurazië een enorme economische stimulans kan bezorgen. Bij mijn zakenreizen naar Japan, Australië, Viëtnam of de Filipijnen zie ik dat de Chinese invloed steeds sterker wordt ten koste van de westerse invloed.

Het maakt niet uit of je student, zakenman, leraar of politicus bent, of gewoon interesse hebt voor wat er in de wereld gebeurt: het is voor iedereen belangrijk om te beseffen dat de impact van China op de wereld almaar groter wordt. China is immers veel meer dan wat er in de pers over verschijnt. Het is ook belangrijk om genuanceerd over China te spreken. Een sterke cocktail van een zeer snelle economische ontwikkeling, rijke geschiedenis, interne complexiteit, linguïstische communicatieproblemen, grote cultuurverschillen en bijbehorend wederzijds onbegrip, maakt van China voor buitenstaanders een moeilijk te bevatten land. Dat verklaart meteen ook waarom er zoveel misverstanden over bestaan. Ook ik word daar nog vaak mee geconfronteerd, net als mijn Chinese collega's en vrienden, die er soms ook moeite mee hebben om de snel

veranderende sociale en culturele aspecten van hun eigen land te begrijpen. Toch probeer ik in dit boek om de dagelijkse realiteit van dit fascinerende land, de mensen en hun mentaliteit, de huidige sociale, culturele en economische evoluties en trends, en de enorme invloed ervan op de wereld te beschrijven zoals ik ze heb leren kennen. Ik hoop dat ik met dit boek meer inzicht kan bieden in wat er werkelijk gebeurt in het hedendaagse China, door over mijn persoonlijke ervaringen te vertellen en ze te koppelen aan feiten, data en gebeurtenissen die in het Westen vaak onderbelicht blijven en die aangeven hoe en in welke mate China de wereld beïnvloedt.

Een tekort aan arbeidskrachten
of waarom het eenkindbeleid
na dertig jaar opgeheven is

*Made
in
China
is niet
meer
goedkoop*

9 september 1976. Mao Zedong, partijleider van de Communistische Partij van China (CCP), sterft op 84-jarige leeftijd. Na een interne machtsstrijd wordt hij opgevolgd door Deng Xiaoping, die in 1978 de economische hervorming introduceert met de naam 'Opendeurpolitiek'. De oude communistische planeconomie moet plaatsmaken voor een gemengde economie, het zogenaamde 'kapitalisme met socialistische trekjes'. Dat is een model waarbij China een economische liberale koers gaat varen, maar tegelijk politieke controle behoudt.

Tegelijkertijd begon het land zich ook meer open te stellen voor de buitenwereld. De economie was er immers zeer belabberd aan toe, en de regering beseftte dat een omschakeling noodzakelijk was. Het oude systeem van de planeconomie volstond gewoon niet om de groeiende bevolking adequaat te voeden en om economische vooruitgang te creëren. Alle sectoren van de economie waren onderontwikkeld. Industriële productie was nauwelijks aanwezig. Een van de grootste economische verwezenlijkingen in de geschiedenis is ongetwijfeld het parcours dat China, sinds de invoering van haar eigen versie van het kapitalisme, afgelegd heeft. Tussen 1978 en 2010 groeide de Chinese economie jaarlijks met gemiddeld 10%, een cijfer dat twee keer zo hoog ligt als in de periode 1960-1978. Van een land dat veertig jaar geleden een grotendeels agrarische samenleving was met amper industriële activiteit, is het geëvolueerd tot de tweede grootste economie ter wereld, die ondanks de recente vertraging van de economie flink op weg is naar de nummer één-positie. Niemand die ooit in China was, kan de dynamiek en snelheid van de ontwikkelingen ontgaan zijn. Het is een van die plaatsen waar de energie in de lucht hangt en de sky the limit is. Het moderne China met zijn snelle sociale, culturele en politieke veranderingen is onlosmakelijk verbonden met de economische ontwikkelingen van de laatste veertig jaren.

Made in China

In 1978 gebruikte China al zijn troeven om de economie aan te zwengelen. Arbeid en materialen waren spotgoedkoop, buitenlandse investeringen werden gestimuleerd door het verlenen van belastingvoordelen, aanbieden van goedkoop land en het opzetten van *Special Economic Zones*. China experimenteerde ook op kleine schaal met allerhande verschillende economische modellen. Het land begon grootschalig te industrialiseren. Op zoek naar goedkope productie en nieuwe mogelijkheden investeerden

Omdat goedkope productie vrijwel hun enige concurrentievoordeel was, werd het de core-business van vele Chinese bedrijven.

westerse bedrijven massaal in China. Ze richtten buitenlandse filialen op en begonnen zowat alles tegen lage kosten te produceren, vooral om vanuit China naar de rest van de wereld te exporteren. Coca-Cola bouwde er al in 1981 zijn eerste productiefaciliteiten, snel gevolgd door duizenden andere internationale bedrijven. Ondanks de trager groeiende economie, investeerden volgens data van het Internationaal Monetair Fonds (IMF) buitenlandse bedrijven in 2015 voor 126 miljard Amerikaanse dollar (USD) in China, een recordjaar overigens. Vóór 1978 waren er amper buitenlandse investeringen. Enorm veel buitenlandse bedrijven hebben de laatste dertig jaar hun productie naar China verplaatst, vooral na China's toetreding tot de Wereldhandelsorganisatie (WTO) in 2001. Het was een echte goldrush, waarbij multinationals ten volle profiteerden van de geboden kansen.

Tegelijkertijd begonnen lokale bedrijven zich te richten op de productie van goederen van lage kwaliteit tegen spotgoedkope prijzen. Ze hadden immers niet de ervaring noch de technologische middelen om de buitenlandse bedrijven te beconcurreren. Kwaliteitsgoederen maken was ook moeilijk omdat er, als gevolg van het feit dat het onderwijssysteem tot de jaren tachtig onderontwikkeld was, een groot probleem was om geschoolde arbeidskrachten te vinden. Bovendien beschikte het overgrote deel van de bevolking niet over het nodige inkomen om luxegoederen aan te schaffen. Vaak konden ze zelfs amper in hun basisbehoeften voorzien. Armoede was meer regel dan uitzondering. De 55-jarige tante van mijn echtgenote herinnert zich nog levendig de eerste keer dat ze in een restaurant ging eten, nu twintig jaar geleden, een luxe die maar weinig mensen zich in die tijd konden veroorloven. In die omstandigheden was het voor bedrijven dan ook helemaal niet nodig om te focussen op de productie van kwaliteitsgoederen. Het was veel gemakkelijker om goederen van lage kwaliteit te produceren en op die manier een markt van 1,3 miljard consumenten aan te boren die nog een tekort had aan bijna alles. En wat Chinese bedrijven zelf niet konden produceren, werd wel nagemaakt. Omdat goedkope productie vrijwel hun enige concurrentievoordeel

was, werd het de corebusiness van vele Chinese bedrijven. Lokale bedrijven werden meesters in het kopiëren van westerse producten. Het zo bekende *Made in China*-logo was geboren. Kwaliteit was niet belangrijk, kwantiteit was het enige wat telde. China werd de fabriek van de wereld, en de wereld profiteerde mee van de massale productie van goedkope goederen. Speelgoed, textiel, pennen en tal van andere producten werden geproduceerd met flinterdunne marges, en dat leidde tot een moordende concurrentie tussen de verschillende bedrijven. Ook vandaag de dag mag China zich nog altijd de fabriek van de wereld noemen. Het land bouwt ongeveer de helft van alle schepen, tv's, smartphones en digitale camera's ter wereld, het produceert 60% van alle schoenen en speelgoed, en niet minder dan 80% van alle airco's. China consumeert 40% van alle goud ter wereld dat uit de grond komt. De lijst is ellenlang. Daardoor is China nu de grootste exportnatie ter wereld, gevolgd door de Verenigde Staten en de Europese Unie. Het land heeft meer dan 2000 havens waaronder 130 voor buitenlandse schepen. Een derde van de wereldwijde scheepvaartactiviteit vindt plaats in China, de haven van Shanghai is al sinds 2005 's werelds grootste cargohaven.

De massale instroom van buitenlandse investeringen door bedrijven die op zoek waren naar goedkope arbeidskrachten en nieuwe mogelijkheden, leidde tot de creatie van een groot aantal nieuwe banen. Het gevolg was dan ook dat plattelandsbewoners massaal naar de steden afzakten om er werk en een beter leven te vinden. De steden begonnen uit te breiden en dat leidde vooral in de jaren tachtig tot een drastische bevolkingstoename en urbanisering. Terwijl in 1982 nog maar 20% van de Chinese bevolking in verstedelijkte gebieden woonde, was dat cijfer vier jaar later al opgelopen tot bijna het dubbele. Tussen 1982 en 1986 verdubbelde de stedelijke bevolking van tweehonderd miljoen tot bijna vierhonderd miljoen mensen. Vooral in de kustgebieden in het oosten, waar de meeste buitenlandse bedrijven zich vestigden, groeiden de steden exponentieel. Dit alles heeft de basis gelegd voor de groei van de economie in zowat alle sectoren. Vooral de vastgoed- en bouwsector profiteerden van de urbanisering, want daardoor kwam een enorme stijging op gang van de productie van cement, staal, ijzer en andere bouwmaterialen. China produceert 50% van alle cement ter wereld en zes van 's werelds tien grootste staalgroepen zijn van Chinese origine. Ik heb zelf gigantische filialen bezocht die dag en nacht staal en ijzer produceren. Maar zelfs dat volstond niet om aan de enorme behoefte te kunnen voldoen. China moest ook massaal grondstoffen gaan invoeren. Wereldwijd gezien wordt de helft van het cement, beton, staal, koper en aluminium in China geconsumeerd. Het Bruto Binnenlands Product (BBP) van grondstofrijke landen zoals Australië en Brazilië

Tegen 2025 zal 65% van de Chinese bevolking,
zowat 850 miljoen mensen,
in de steden wonen.

hangt deels af van de bloei van de vastgoedsector in China. Die enorme economische ontwikkeling heeft een groot aantal mensen zeer rijk gemaakt. In China waren in 2015 meer dan anderhalf miljoen euromiljonairs, een verdubbeling ten opzichte van 2010. Vier van de tien rijkste Chinese miljardairs hebben hun fortuin opgebouwd in de vastgoedsector. Ook de gewone bevolking profiteerde mee. Zo is de afgelopen tien jaar het BBP per capita verdubbeld, iets waar het Verenigd Koninkrijk 150 jaar voor nodig had. Terwijl in 1981 nog 85% van de bevolking leefde van minder dan 1,25 USD per dag (de officiële armoedegrens), is dat cijfer tegenwoordig gedaald tot minder dan 6%. Volgens het Chinese *National Bureau of Statistics* leefden in 2015 nog zo'n zeventig miljoen mensen onder de armoedegrens. Dat de Verenigde Naties hun *Millennium Development Goals* van het jaar 2000 – om het aantal mensen dat in armoede leeft te halveren – gehaald hebben, is grotendeels te danken aan de ontwikkelingen in China. Globaal gezien is de armoede in de wereld de laatste dertig jaar enorm gedaald, louter en alleen omdat meer dan zeventienhonderd miljoen Chinese burgers een beter leven hebben gekregen.

Ook nu nog geloven tal van mensen in de *Chinese Dream* en in de mogelijkheid om fortuin te vergaren. Enkele jaren geleden was ik in Beijing met een jonge vrouw in gesprek geraakt over haar leven en haar dromen. Ze baatte een eetstalletje uit langs een drukke straat en maakte heel lange dagen. Toen er een BMW stopte voor haar stalletje, vertelde ze me dat het haar droom was om door hard te werken later ook een dergelijke auto te kunnen kopen. De *Chinese Dream* heeft echter tot een aantal problemen geleid die ook vandaag de dag nog voelbaar en zichtbaar zijn. Aangezien China geen ervaring had met een kapitalistisch systeem en de wetgeving niet voorbereid was op de nieuwe koers die China ging varen, ontstond bij veel bedrijven ongebreideld winstbejag. Een loopje nemen met de wet was schering en inslag en de corruptie begon welig te tieren omdat ook ambtenaren hun graantje wilden meepikken van het nieuwe systeem. Niemand maakte er zich zorgen om. Lokale functionarissen, die verantwoordelijk zijn voor het behalen van bepaalde economische doelstellingen voor hun stad of regio, deelden gretig land uit om

zo nieuwe bedrijven aan te trekken. Het was de tijd van het ‘Wilde Westen’ waar vrijwel alles mogelijk was zolang je maar genoeg geld had. Arbeiders hadden weinig rechten, een laag salaris en moesten lange uren werken in de megafabrieken en sweatshops, en de nietsontziende economische vooruitgang had desastreuze gevolgen voor het milieu.

Migratie en urbanisatie

Aangezien de economische groei blijft voortduren en China de transformatie van een landbouwgemeenschap naar een meer stedelijke samenleving nog niet volledig afgerond heeft, speelt migratie nog altijd een rol in de dynamiek van het land. Elk jaar verhuizen nog altijd tussen de tien en vijftien miljoen inwoners van het platteland naar de steden. Tegen 2025 zal 65% van de Chinese bevolking, zowat 850 miljoen mensen, in de steden wonen. In datzelfde jaar zal China dan 221 steden met minstens één miljoen mensen hebben, terwijl in heel Europa maar 35 steden zijn met dat bevolkingsaantal. Grotere steden oefenen ook vandaag de dag nog een grote aantrekkingskracht uit op de plattelandsbevolking vanwege de kansen op een baan en de betere levensomstandigheden. Veel van mijn collega's zijn op die manier naar Shanghai verhuisd. Steden zijn dan ook werkelijke meltingpots van Chinese burgers afkomstig uit de vier windstreken. Zo was ik tijdens een vakantie op het eiland Hainan – het Chinese Hawaii – verbaasd te leren dat vele taxichauffeurs afkomstig zijn uit Noord-China. Het laagbetaalde werk in de grotere steden wordt vaak nog gedaan door migranten uit armere Chinese provincies. De meeste serveersters in de restaurants in Shanghai en Beijing zijn bijvoorbeeld heel jong. Ik vraag wel eens waar ze vandaan komen en dan hoor ik bijna altijd dat ze uit de westelijke provincies komen en naar de stad zijn gekomen om er een baan te vinden. Hun ouders zijn vaak achtergebleven en werken nog altijd in de landbouw. De meeste jongeren die naar de steden zijn gekomen, ondersteunen hun ouders door een deel van hun maandelijkse salaris terug te sturen. Hetzelfde verhaal is te horen bij winkel- en schoonmaakpersoneel, en bij arbeiders in de bouwsector. Het uitzicht op beter betaald werk heeft hen naar de grote stad gebracht.

Door de snelle urbanisering zijn de vastgoedprijzen de hoogte in geschoten. Tussen 2009 en 2012 verdubbelden ze. Vooral in de populaire metropolen zijn woningen heel duur. In 2016 lag de gemiddelde prijs van een appartement in Shanghai en Beijing rond de 4250 euro per vierkante meter. Dat wil niet alleen zeggen dat de woningen

van stadsbewoners enorm in waarde gestegen zijn, maar dat nieuwe kopers het meest belangstelling hebben voor kleinere appartementen met een oppervlakte tot honderd vierkante meter. Dat past immers nog juist binnen het budget van de meeste mensen. Met een gemiddeld salaris van 800 euro in Shanghai en Beijing, hebben veel jongeren en jonge koppels echter moeilijkheden bij de aanschaf van een nieuwe woning. Ouders springen daarom veelal bij. Het is in China op dat vlak niet anders dan in het Westen. Maar de miljoenen Chinezen die de laatste jaren een appartement gekocht hebben in de steden, zijn eigenlijk slapend rijk geworden. Ikzelf heb zo'n kans door de vingers laten glippen. Het appartement dat ik in 2006 in Beijing huurde en waarvan ik de kans had om het te kopen, was in die tijd 160.000 euro waard. Nu is de prijs minstens verdriedubbeld.

Bij die enorm snelle urbanisatie is in het verleden vaak de stadsplanning over het hoofd gezien. Alles moest zo snel gaan dat kwantiteit de voorkeur kreeg boven kwaliteit en veel steden enorm op elkaar lijken. Bij de bouw van een flatgebouw gold vaak de regel dat er elke week een verdieping bij moest komen. Gebouwen staan op elkaar gepakt omdat het beschikbare land wegens de schaarste optimaal gebruikt moest worden en het gebeurde meermaals dat relatief nieuwe gebouwen al heel snel plaats moesten maken voor grotere complexen. Ik ben in tientallen grotere en kleinere steden geweest, verspreid over heel China, en veel daarvan lijken op elkaar. Ze zijn zo enorm uitgebreid dat wie nog een stukje ongerepte natuur wil vinden, ver moet rijden met de auto. Bovendien zijn veel historische gebouwen volledig verdwenen: vernield tijdens de Culturele Revolutie. Aangezien autobezit exponentieel gegroeid is en er niet voldoende parkeerplaatsen zijn, zijn voetpaden vaak niet bruikbaar voor voetgangers omdat ze vol met auto's staan. Voor fietsers en voetgangers is geen plaats meer in de stad en de vele auto's leiden tot lange files. Inefficiëntie en transportproblemen zijn het gevolg, en het komt de leefbaarheid in de steden duidelijk niet ten goede.

Sinds enkele jaren is er echter beterschap. De overheid weet dat de leefbaarheid in de steden sterk moet verbeteren en dat groen en ruimte daarin essentieel zijn. Ze vernieuwt dan ook hele stadsdelen en bouwt nog altijd volledig nieuwe steden, vaak tientallen kilometers verwijderd van de oudere stadskernen. Bij mijn reizen naar Osaka, Taipei, Seoul of Hong Kong valt het me overigens telkens op hoe nieuw Chinese steden zijn. Shanghai en Beijing zijn bijvoorbeeld veel moderner dan Hong Kong, dat